

Orbán Ottó

DAL A SZÉLHAMOS REMÉNYRŐL

Operált koponyámhoz mind közelebb robban a gránát,
Madarakként röpdösnek a leszakadt végtagok;
Így törlesztem az életem árát,
Azt, hogy még itt vagyok,

És ereimben keringhet a hó vér,
Bár előttem egy meredek gleccserfal áll –
Jeges lepedőjén szeretkezni hív a két fekete nővér,
Szívhalál és Agyhalál.

Varga Éva

PONTATLAN LEÍRÁSOK A PALOTÁRÓL

Az idősödő királyfi a palotáról akart regényt írni, hogy összefoglalja benne élettapasztalatait.

Egy alkalmasnak látszó őszi reggelen papírt húzott maga elé, tollat vett a kezébe, s várta, hogy a képzelete magával ragadja. A palota, dűnnyögte maga elé. Itt születtem és nőttem föl, itt uralkodom harminchárom éve. Mindent tudok róla. Ekkor egy kicsit elakadt. Mivel kezdjem? Talán a pincével, fontolgatta, és leírta: pince. Sokáig törte a fejét, de nem jutott eszébe semmi a pincéről. Már régen jártam ott, morfondírozott. Elhatározta, hogy holnap lemegy a pincébe, és alaposan körülnéz benne.

Menjünk tovább, biztatta magát. A földszint. Ó, a földszint, örvendezett, arról aztán lehet sokat írni. Lehunyta a szemét, hogy felidézze magában a földszintet. Két nagy freskó díszíti a főbejáratot. A jobb oldalon a kék ruhás madonna, a bal oldalon az ecetfa alatt ülő madonna. Vagy fordítva? A jobb oldali az ecetfás és a bal oldali a kék ruhás? Pedig ez fontos, szögezte le a királyfi. Lehet, hogy holnap ezt is meg kell nézmem? – kérdezte magától meglepetten. Még egy darabig töprengett a földszint különösségén, majd továbbhaladt.

Az első emelet, hurkolta szép lassan a fekete betűket. Ó, az első emelet, mosolygott boldogan. Ott van az én szobám, révedezett. Majd lassan felöltött benne: csak ott *volt* az én szobám. Tavaly felköltöztem a másodikra, mert nem bírtam már Sárkány Rózsával egy ágyban aludni. Minden éjjel hozzám nyomta az elnehezedett, szétterülő mellét. És ez hagyján. A csókja kívánhatatlan, a lába valami gombás betegségtől bűzlik, a homlokán két nagy ránc fenyeget, ha ránézek. Ki nem állhatom, ha undok módon élcelődik kihunyó férfiasságomon. Mellette máris mintha a sír fenekén feküdnék! Az-

tán amikor végre elaludt, úgy horkolt, hogy zengett tőle az első emelet. Ezt leírta: zengett az egész első emelet. Csak hadd tudja meg Sárkány Rózsa, hogy miatta kell a másodikra járkálnom! A királyfi elégedetten csapta bele a tollat a tintába, és rátért a második emeletre. Ó, igen, ott van az én szobám! De mert ismerte már az írás sajátos csapdáit, úgy döntött, csak azután fog bele saját szobája leírásába, ha még egyszer aprólékosan körülnéz benne. Így is van, kiáltotta megkönnyebbülten, és aznapra félrehajította a tollát. Becsöngette a szobalányt, és az erkélyen ebédelt.

Másnap este jutott csak ismét ideje arra, hogy elővegye a regény kéziratát. Leült az asztalhoz, kihajtogatta a számárfület a papíron, és sokáig nézett maga elé. Álmos vagyok, mondta végül, és lefeküdt, hogy kipihenje magát.

Néhány hét múlva közjegyzők bukkantak rá hagyatéka között a papírra az egyetlen teljes mondattal a tetején: Zengett az egész első emelet. A papírt átadták a királynénak. Sárkány Rózsa tétován simogatta a koronás vízjelet. Talán valami viccet akart írni, vélekedett, és intett, hogy eldobhatják a papírt. Szabadulni akart minden felesleges kacattól, amelyek máris szinte szétvetették a ház falait.

A palota felett ritkán esett az eső, de ha egyszer rákezdett, nem egyhamar hagyta abba. A király ekkor ökölbe szorította a kezét, ez az!, sziszegte, és mohó pillantásokkal leste a fekete felhőket. Az ólmos fényű vízfüggöny elárasztotta a kerteket, becsapott a házak alá, megtöltötte a pincéket, ronggyá verte a nyöszörgő fák lombozatát, a földutakat bugyborgó sárfolyóvá duzzasztotta, a palota falain mint ördögnyal habzott végig az ezüstös eső.

A király nem bírta magával, föl-alá járkált a palotában, görcsös nyugtalansággal várta, hogy az árvíz még magasabban hömpölyödjön. Amikor a város házai már nyakig ültek az áradatban, és a víz színén halálra vált emberek, reszkető lábú háziállatok sodródtak a pusztulás felé, és már a palotát is csak az imádság tartotta egyenesen, akkor fülrepezető hangú motoros csónakján megérkezett a király. Mint az orkán spricceli maga körül a vizet, csapzott, hosszú hajával, feltúrt ingujjban és nagy, meztelen, szőrös mellkasával csak olyan, mint egy isten, és ezt ordibálja: Itt vagyok, jöttem a megmentésekre! És retentő markába fogja a vízben prüszkölők haját, egyetlen rántással a csónakjára menekíti őket. És éjjel-nappal, fáradságot nem ismerve szántja a vizet, két karja dolgozik, mint a hagymaszedőké. Újra és újra visszatér, bátorsága egy pillanatra sem hagyja el. És pár nap múlva hiába áll el az eső, és süt ki a nap, hiába kezd rohamosan csökkenni a vízszint, a király addig zúg motoros lélekvesztőjén, amíg meg nem feneklik.

Akkor kilép a túlhajszolt király a szárazföldre, bevánszorog a legközelebbi templomba, zajosan leomlik az oltár elé, mint egy bástyafal, ledől, és két ököllel veri a földet. Hát mit akarsz még, mit tegyek? Mit akarsz még, mi többet? Mondd a szemembe nyugodtan! Csak szólj, te szemét!

A tenger felől érkezett a szél a palotához. Puha kézzel megsimogatta a falakat, körbeszaglászta a tornyokat. Fújt ősszel, fújt tavasszal. Fellebbentette a függönyszárnyakat, árnyékokat kavart a mennyezetre, papírlapok sarkát sodorta. Megállíthatatlanul jött. Ablakok törtek be, képek ugrottak le a falról, székek borultak fel, az erkélyt letördelt rózsafejek borították. Tombolt a szél nyáron és télen. A főtorony teteje a szélkakassal együtt a földre zuhant, áramszünet lett, a palota éjszínű feketeségbe burkolózott, csak a villámok világították meg. Egyik vihar a másik után söpört végig a parton, habos hul-

lámok dörögtek a palota lábánál. A beszakadt padláson szürke orkán kavargott, zúztágányálta a falakat, tördelte a lépcsőfokokat, öklözte a csillárokat, kirángatta helyükről a gerendákat.

Egyik este a királyné ingerülten szólt a férjéhez. Fiam, nem kellene elköltöznünk erről a szeles vidékről? A király vállat vont, és szótlanul bámult ki továbbra is az ablakon. Nem akarta bevallani, mennyire élvezzi, amikor csupasz mellkasát ostromolja a tenger felől süvítő szél.

Amikor a királyfi kinyitotta az ajtót, felcsapódott a léghuzat, és a fülébe súgta: megfogsz halni. De jó, felelte a királyfi örömmel, és lehunyta a szemét.

Fölmént a szobájába, lefeküdt az ágyába, és várta a halált. Szinte már gyengébben vert a szíve, amikor bejött a szobalány az ebéddel. Nem ebédelhetek, szólt a királyfi, mert várom a halált. Vigye ki a tányérokot. Azért ezt a kis ebédet igazán megeheti, felelte a szobalány, még a végén kihűl. A királyfi felült az ágyában, megette a levest, meg-rárgta a húst, felhörpintette a bort.

Visszafeküdt, és tovább várta a halált. Most azt figyelte, hogy mikor sötétedik el a világ a szeme előtt. Éppen kezdett homályosabban látni, amikor belibbent a királyné, és bejelentette, hogy ma este bál lesz a palotában. Nem mehetek, édesanyám, mondta a királyfi, mert a halált várom. Már kezd homályosulni a látásom is. Ugyan, felelte a királyné, el kell jönnöd a bálba, a vendégeket nem sérthetjük meg.

Hát jó, emelkedett fel a királyfi. Felvette a legszebb ruháját, udvariasan végigtáncolta az estélyt, eltréfálkozott a vendégekkel, udvarolt a hercegkisasszonyoknak, aztán hajnal felé nagy szorongva visszabújt az ágyába. Félt, hogy a sok ugrabugrálással messzire ijesztette magától a léghuzat ígérte halált.

Másnap délelőtt arra ébredt, hogy zsibbad a lába. Na, ez lesz az, örvendezett a királyfi, nem mert mozdulni, nehogy meggondolja magát az a híres-nevezetes. Zsibbadt a karja, a válla, a nyaka, amikor belépett a szobába a legjobb barátja. Holnap vadászatra indulunk, mondta, remélem, velünk tartasz. Nem mehetek, felelte a királyfi, éppen haldoklom. No de most van engedély szarvasra, ezt nem hagyhatjuk ki, méltatlankodott a jó barát. Így hát a királyfi fölkel, megtöltötte a fegyverét, fölnyergelte sárga szőrű lovát, és pirkadatkor kilovagolt a színes őszi levelekben pompázó erdőbe. Nem törekedett rá, mégis lőtt egy szép szarvasbikát. Barátja lelkes hujjogása visszhangzott az erdő felett. A palota konyháján hagyta a szarvast, és igyekezett vissza a szobájába, mert érezte, hogy alig van hátra néhány perc az életéből.

Épp hogy szétbontotta vetett ágát, s lefeküdt, már érkezett is a király az örömhírral: drága fiam, végre megegyeztünk Luxemburg hercegével, tiéd a lánya, holnap elveheted feleségül. A királyfi bágyadtan válaszolt, nem mehetek, édesapám, mindjárt meghalok. Na, csak pihenjél! Annál szebb lesz az esküvőn. A királyfi magára maradt, kibámult az ablakon. Utoljára az esőben ázó mozdulatlan galambokat látta a háztetőn. Úgy álltak ott, mint hajszára egyforma kőszobrok. A királyfi még kíváncsi lett volna arra is, hogy mi lesz az utolsó gondolata, de a halál pontban tizenegy órakor elérte őt.

Másnap az esküvőn mindenki megjegyezte, milyen sápadt a királyfi. Egy mosolya, egy kedves szava nincs újdonsült feleségéhez, a pirosposzsgás hercegkisasszonyhoz. Keze csüggedten lóg, tekintete közönyösséget mutat. Amikor a pap megáldja őket, akkor is valahova messzire bámul, mintha csak egy kerítésen át nézelődő vendég volna a fényes szertartáson. Sajnálták a szép menyasszonyt. Boldogtalan élete lesz. Ügyesen titkolja, csakhogy látszik, máris két könnycsepp csillog a szemében.

A palota kemény volt, mint a barackmag. A madarak nem tudtak megkapaszkodni benne, lecsúsztak róla. A szél visszapattant a falakról, a napsugarak, mint a perec, darabokra törtek rajta. Befesteni sem lehetett, mert a festéket ledobta magáról. A palota saját színe eleven kékesszürke volt, ha kiderült az ég, vakítóan szikrázott, az egyik legszebb természeti jelenség volt, de csak kellő távolságból lehetett élvezni. Sohasem fedte el árnyék, ha a hold és a nap közrefogták, akkor sem került sor palotafogyatkozásra, mert az árnyékok is úgy menekültek előle, mint a nyulak. Az idők során egyetlen karcolás sem esett rajta, az eső, a hó is úgy intézte a dolgát, hogy kikerülje. Senki sem lakott benne. Az építkezést elrendelő király a palota falai között állandó fejfájásra panaszkodott. Valami erőteret sejtettek körülötte, pedig egyszerűen csak kemény volt, mint a kőszikla. Az erős palotának úgy lett vége, hogy egy nap beszakadt alatta a föld, és mindörökre eltűnt nyomtalanul.

A palota puha volt, tiszta softwear. A rá szálló madarak lábnyoma belemélyed a lágy tetőbe, egyre lejjebb süllyedt. A palota rogyadozott, ráncosodott. Ha valaki megkarcolta a falakat, akkor panaszosan felsírt, és vérezni kezdett. Folyamatosan kellett gondoskodni a vérzéscsillapításról és a kötözésről. Estéknént lefektették a palotát, hogy kipihenhesse magát, reggel gerendákkal támogatták. Nem bírta elviselni, ha tíz embernél több tartózkodott benne. A mosás és a főzés gőzeitől mindig kicsit összébb zsugorodott. Nagy szélben pattogott, mint a gumilabda. Esőzések idején el akart folyni, mint a sár. A gyurmafalota úgy fogyott el, hogy lágy anyagából folyton kicsíptek egy-egy darabot. Például ha a lyukas serpenyőt kellett betapasztani, vagy plakátokat kellett felragasztani, de a király is a falakból kaparta ki magának a fürdugóit, ha már nem bírta tovább hallgatni a ricsajozást. A megroggyant, elhasznált palotát hálátlanul félrerúgták, és az, mint egy szakajtó keletlen tészta, belezútyant az árokba.

Amikor a kemény és a puha palota összetalálkozott, féktelen szerelemre lobbantak egymás iránt. A nagy érzelm kiforgatta magából mindkettőjüket, a kemény palota olvadozni-lágyulni kezdett, a puha palota összeszedte magát, és mind szikárabbá vált. Idővel két egészen szokványos palota lett belőlük.

De akkor már nem szerették egymást.

Koronát válogattak a király számára.

Talán ezt itt, felség, ezt a szép ezüstös ragyogásút! És eléje tartottak egy nyolcágú, ezüstveretes koronát. A király gondterhelten nézte. Csak le ne essen a fejemről! Az a fontos, hajtogatta, és eltolta magától a felkínált koronát.

Hát ez a kupola formájú, bársonyborítású, gyöngyberakású? Ajánlottak hamar egy másikat. A király próbálgatta fején a koronát. Csak le ne guruljon, ez a lényeg!, ismételte, és a körülötte nyúlókáló kezek valamelyikébe visszatette a felséges ékszert.

Nézzé azt az alma formájút szép kék zaffirokkal, kínálták a következőt. A király próbálgatta, illesztgette a koronát. Le fog esni, mondta csüggedten, és tovább egy percig sem foglalkozott az alkalmatlan koronával. Hát ez? Lesték a szavát, és egy bíborbélésű, keresztpántos, aranylemezkés darabra mutattak. Felséged nagyatyja hordta. Szép, szép, bizonytalankodott a király, jól a fejébe nyomkodta a nagypapa koronáját, de végül csak ezt mondta: csúszkál a fejemen. Nézzetek valami stabilabbat!

Napi hat órában nézték végig a királlyal a kínálatot, a királynak ugyan egyik korona sem tetszett, de hát választania kellett, ezért rámutatott egy erősnek látszó vaskoronára. Kiemelték az üvegtárlóból, és vitték, hogy kellőképpen előkészítsék a koronázási szertartásra, és a király is mehetett végre hegedülni, ugyanis ez volt a szenvedélye.

A szertartás napján a király nagyon ideges volt. Nem nyúlt a reggelijéhez, mindenkiel kiabált, és ezt mormogta: ha a korona nem fog csúszkálni, akkor meg biztosan a fejem fog remegni – és már élni sem volt kedve.

A templomban hosszúra nyúlt a fényes ünnepség. A király ötször is megbánta közben, hogy valamikor leghőbb vágya volt királyként ünnepeltetni magát. Végre a vállára borították a bíborpalástot, jobb kezébe adták az országalmát, bal kezébe a jogart. A püspök megszentelte, és hosszasan tartotta magasra emelve az erős vaskoronát a király lehajtott feje fölött, azután pedig lassan ráhelyezte a koponyájára. A király már is érezte, hogy nincs biztonságban az a fránya korona, már nyílt is a szája, hogy megkérdezze haragosan: mit csináltak ti ezzel a koronával? Csakhogy abban a pillanatban a kényes jószág megbillent, és legurult az oltárhoz vezető lépcsőfokokon. A gyülekezet, amely egyetlen feszült izgalomban figyelte az eseményeket, azonnal lecsapott, és megindult a véres verekedés a koronáért. A király, immár koronátlan fővel, sápadtan állt az acsargó tömeg fölött. Tudtam, tudtam, dadogta megsemmisülten. Néhány perc múlva a kancellár emelkedett ki az egymáson hemzsegő testek gyűrűjéből. Diadalmas kezében ott fénylett a királyi korona. A törvény értelmében most már őt kellett királlyá koronázni. A király válláról levették a palástot, kezéből kivették az országos jelképeket. Elnézést, felség, talán majd legközelebb, felség, mondták neki udvariasan, és a kifelé vezető úthoz irányították. A király szótlanul, vakon botorkált a szétnyíló tömeg között – csak egyvalaki kiabálta be nagyon sportszerűtlenül, hogy: pancser! –, ám a kapuban még visszafordult, és szitkozódva magasba emelte az öklét. Az emberek bosszúsan ingatták a fejüket: micsoda alak! Kiadja a mérgét ennyi ember előtt. Aztán megfeszítették a nyakukat, hogy lássanak is valamit a kancellár megkoronázásából.

A palotában mindig leomlott egy fal. Hoppá! – mondta a királyné, amikor átment az udvaron, és a lába elé gurultak az északi homlokzat háromszáz esztendőös faragott téglái. Gyorsan irányt változtatott, és fűgén ment tovább a konyhába.

Már felületes ránézésre lehetett látni, ha egy fal dőlni készült. A vakolat felpúposodott, és potyogni kezdett. Ekkor nagy, tehetetlen sóhajtozással összeszedték cókókjaikat a palotarész lakói, és átmentek egy másik épületszárnyba. Akinek kedve volt, és még nem unta, azután kívülről minden veszély nélkül gyönyörködhetett a fal leomlásában. Először csak egy-két téglá zuhant le visszhangos csattanással nagy porfelhőt kavarva, majd egész téglasorok fordultak ki a helyükről, végül a maradék fal, mintha elbotlott volna, megrázkódott, és előrebukott. A hömpölygő por sokáig eltakarta a fal maradványait, várni kellett, hogy kitisztuljon a levegő. Akkor a király, ha éppen nem volt a tárgyalásaival elfoglalva, előjött, és ceruzával gyorsan készített egy skiccet a rajz-tömbjébe a rendezetlen, éppen ezért fenséges állású téglahalomról. Hamarosan megjelentek a kőművesek is, maltert kevertek, és kezdték felrakni a falat.

A falomlás mindennapos jelenség volt, bevették az ország útikalauzába is, messzi tájakról érkeztek az emberek, hogy a saját szemükkel láthassák, lefényképezhessék, és hogy betérjenek a király téglarajzaiból nyílt kiállításra. A naponta pusztuló és épülő palota szépsége kiszámíthatatlan mozgásaiban, szeszélyes rendezetlenségében rejlett. Néhol egymásra torlódtak a falak, máshol fél óráig kellett gyalogolni, hogy rábukkanjanak az épület folytatására. Sokkal inkább lehetett természeti jelenségnek nevezni, mint mesterséges alkotásnak. Az emberek hullám ostromolta sziklacsúcson érezték magukat. A reggeli falomlás szerencsét jelentett, bátran hadat üzenhettek a szomszéd

ország uralkodójának, és bízhattak a sikerben, az esti falomlást senki sem szerette, az éjszakaiban baljós előjelet láttak.

De egy szép napon a palotának is vége lett. Eljött az idő, hogy csak ritkán, egyszerűen, egészen véletlenül omlott le egy fal, és mert senki sem számított rá, egyre több baleset történt. A királyt is egy ilyen, félévesre ritkuló, elfeledett falomlás zúzta agyon. A gyűlöletes épületet elhagyták.

A palota azonban azóta is áll. Már egyetlen téglá sem inog a megszilárdult falakban.

A palota olyan zezugos volt, hogy senki sem ismerte ki magát benne. Az elmúlt száz évben többen is próbálták az alaprajzát elkészíteni, de munkájuknak semmi látszata nem volt, csak úgy jártak, mint a mondabeli kőművesek, amit estig feltérképeztek, azt másnap reggel nem találták, amit reggel lerajzoltak, az estére eltűnt.

A harmincharmadik évben a következő megállapításokat tették: a palota alapterülete nagy, de rajta megszámlálhatatlanul sok kicsi helyiség épült, mondhatni végletelesen elaprózták a négyzetmétereket, a falak egymás sarkára lépnek, nagyobb előtér sehol sincs, fulladoznak a kicsi szobák, minden huszonötödikben van csak ablak. A méhkasszerű palotát viszont alig lakja valaki, még az a vélekedés is felmerült, hogy talán csak maga a király.

Az ötvennegyedik évben dolgozó munkacsoport ezt írta le jelentésében: palotát mint olyat tulajdonképpen nem találtunk. Nagy szikes területen néhány korai földművelő közösségre bukkantunk kis vert falú házakkal, sovány háziállatokkal és kopár legelővel együtt. Az úgynevezett palota említésére a primitív öltözetű emberek harsány nevetésre fakadtak, de ezt a reakciót sem lehet általánosnak mondani, mert a falu túloldalán lakó halászok a palota szó hallatán félelemtől riadt arccal magukhoz vették szánalmas kis motyóikat, és elmenekültek.

A hetvenedik év az alábbi beszámolót teszi az asztalra: a palota nagy és áttekinthetetlen. A hozzá közeledők elveszítik bátorságukat a vastag, magas falak árnyékában, mert azokat fondorlatos módon úgy építették, mintha rá akarnának dőlni az előttük állóra. Beljebb haladva a palotába, a látogató a legteljesebb bizonytalanságban van afelelől, hogy éppen hol tartózkodik. Első pillantásra nincs kétsége, hogy egy hálókamrába lépett be, de később azt veszi észre, hogy egy konyhában áll. Két lépést sem tesz a trónteremben, amikor a fürdőszobában találja magát. Az ebédlő egy a szentélyel, a lakószoba az üvegházzal. A megszedült kutatók alig várják, hogy maguk mögött hagyassák a vizsgálat tárgyát képező palotát. Visszanézni nem mernek.

A kilencvenegyedik munkaévben ezek a figyelemre méltó sorok íródtak: a feltárára váró területen két láb és öt hüvelyk mélyen a föld alatt szétrongyolódott kötéstáblájú könyvecskére bukkantunk. Az elmosódott sorok közül csak az alábbi mondatot bírtuk Monsieur Champollion nagybecsű (áldja meg érte az Isten!) segítségével kibetűzni: „Hát ennyit mára, kedves naplóm, de megyek, mert apám hívat, és tudod, hogy fél óra, amíg cellácskából az ő fényes tróntermébe feljutok.” A kutatók azóta is vitatkoznak, hogy végérvényes megállapításokat tehessenek a megfejtett rövidke mondat értelméről. A nézeteltérés abból adódott, hogy képtelenek voltak megegyezni, mekkora utat lehet bejárni fél óra alatt. Ad egy, sima terepen, ad kettő, lépcsőfokokat mászva, ad három, egy adott terület két legtávolabbi pontját összekötő egyenesen haladva, ad négy, ugyanezen az úton, akadályokat kerülgetve.

A következő munkanapló keletkezésének idejét nem ismerjük. Íme: a palota az eddig fölfedezett negyven jégkorszak közül a tizenötödikben élte fénykorát. Falait jég-

tablák borították, a kapukat törhetetlen jégpecsét zárta le, a tornyok mint halovány vízfestmények derengtek át a megfagyott vízrétegen. A palota ily módon védve volt a külső hatások ellen, se hang, se látnivaló nem furakodhatott a jégszigetelt falak mögé, és a palotából sem érkezett semmiféle jel, ami hírül adhatná létezését. Ennek ellenére a palotában vidám élet folyt. Pattogott a tűz, a lángok remegő árnyékokat dobtak a textiltapétás falra, esténként lakomákat rendeztek, a tálakon költői módon elrendezett déligyümölcstornyok emelkedtek. A királyné egy lepréselt ibolya küldésével jelezte a királynak, hogy ma este szívesen fogadja őt a hálószobájában. A király három-ezer-ötszázhatvan ilyen ibolyát őrzött fiókos szekrényében. A kamarás száznegyvenötöt, a szakács és a lovász húszat-húszat, a szobalány kettőt. A palotában lakók létszáma nem nőtt, nem apadt, senki sem öregedett, nem ismerték a betegséget és a halált. Csak az unalom bántotta őket hébe-hóba, olyankor a falakra tapasztották a fülüket, és hallgatták, miként hízik odakint a jég. Ezt a folyamatot kristálytisztá, halk csendülések kísérték. Minderre természetesen nincsenek közvetlen bizonyítékaink, a tizenötödik jégkorszak feltárása különben is a legtöbb nehézséget veti föl. Bizonyosan csak annyit állíthatunk, hogy 1551. december 17-én alvinci kastélyában Castaldo császári hadvezér katonái meggyilkolták szegény Fráter Györgyöt.

Az utolsó feljegyzés így szólt: egy pulzáló fényforrást láttunk. Ha távolabb mentünk, kisebbedett, ha közelebb értünk, nagyobb lett, de bárhonnán néztük is, mindig csak ugyanaz maradt: pulzáló fénymag. Mindenki váltig állította, mert ebben csodás egyetértésre jutottunk, hogy ez volt valaha a palota. A vezetőnk a vállát vonogatta, azt mondta, nem tud mit kezdeni a felfedezéssel, eszközei sincsenek a fény természetét vizsgálandó, legokosabb lenne betemetni az egészet. Különben is ő leszarja a dolgot, és már rég otthon lehetne, ha nem lenne itt.

Ma már nincs olyan bolond, aki a palota keresésével kínozná magát. Mintha kevesebb szó esne róla előkelőbb körökben is. Ha mégis, úgy gondolnak rá, mint egy elszüllyedt földrészre, amely a világ keletkezése óta született legjelentősebb titkokat hagyta veszni.

Amint pitymallott, a palota népe talpon volt. Nemcsak arról volt szó, hogy lázasan dolgoznak, ezt a vak is láthatta, hanem hogy mindezt olyan feszült izgatottságban teszik, ami csak a nagy dolgok bekövetkezését szokta megelőzni. Az ésszerűtlen kapkodás háttáráig siettek. Nagy gyakorlatuk volt már ebben a reggeli munkálkodásban. Mozdulatról mozdulatra megterveztek minden percet, becsukott szemmel is tudták már, hogy mikor melyik munkafázis következik, egymás keze alá dolgoztak, ráadásul szótlanul, mert takarékoskodtak a szavakkal is. A nagy pontosság és szaktudás hűséggel párosult. Ha a király remegő nyugtalansággal a gyomrában megjelent közöttük, és halálra vált, szürke arccal figyelte, hogy elkészülnek-e időre, akkor szelíden rámosolyogtak, egy pillanatra megszorították csüggedt kezét. A bátorításra szoruló király persze tudta, hogy micsoda odaadó, legyőzhetetlen csapata van, mégis minden reggel a nyavalya törte ki, hogy sikerül-e aznap is a nagy mutatvány.

Nyolc órára készen volt a reggeli, a nagymosás, a lovak abrakolása. Kilenc órákor mosogattak, felvikszelték a padlót. Tíz órákor megpuhult a hús a kuktákban, illatozott a leves, a vadászok visszatértek a vadászatról. Kiporolták a szőnyegeteket, vasalták az ágyneműt, lekvárt főztek. Glédában állt a tűzifa, a vizesvödrök csordultig teltek. Tizenegykor már a vacsorát kavarták, a gyerekek megtanulták aznapi leckéiket, a király ki-kérdelte őket, és még a Bibliából is felolvasott egy passzust.

Végre délben mindenki ünneplőben megjelent az udvaron, és áhítatosan várták a harangszót. A kisharang tizenkettőt ütött, utána megkondult a nagyharang. A visszahangos falak között ide-oda csapódott az erős csengés-bongás. Az emberek úgy érezték, hogy mélyen a mellkasukba szánt minden egyes harangütés. Akkor a király már nyugodt volt, méltósággal emelte koronás fejét az összegyűltek fölé.

Délután nem történt semmi. Mindenki pihent, az inasok és a szobalányok nem feleltek, ha hívták őket, de nem is hívta őket senki. A lovászok csak kártyáztak, cigarettáztak, lógatták a lábukat. Még tűz hírére sem mozdultak volna. A király is jól tudta, hogy a harangszó után már nincs munkára szorítható embere, de hát ő se tett mást, nézte az eget.

A délután csak fakult, kókadozott, hervatagon nyúlt, vékonyodott. Nem hívták azt már sehogy sem.

A királyné regényhős nő szeretett volna lenni. Mindig is erre vágyott! Amint betöltötte a negyvenedik évét, úgy gondolta, itt az ideje, hogy be nem teljesült álmát megvalósítsa. Leginkább Natasa Rosztovaként tudta elképzelni magát, kiadta hát az utasítást, hogy mostantól kezdve úgy tekintsenek rá, mint Rosztova grófkisasszonyra, holnap pedig rendezzenek nagy bált a palotában. Ez lesz az a mulatság, ahol táncol Andrej herceggel, és szerelemre gyúl íranta.

A kancellárra bízta a szervezést. Sok vendég legyen, hadarta. Mindenütt égjenek gyertyák. Új, fehér selyemfüggönyök libegjenek a régiék helyén. A parketta ragyogjon, akár a nap. Hozasson annyi friss virágcsokrot, hogy ki se lehessen látni mögülük. Andrej herceg szerepére a legalkalmasabb személyt válassza ki. Sok meglepetést szeretnék, fejezte be a királyné, és ezzel visszavonult a szobájába.

A szobában karszékébe omlott, és ábrándozni kezdett. Andrej! Ó, Andrej! A haja fekete. Ahogy mozdul, a bálterem minden fénye megcsillan rajta. Magas. Egészen le kell hajolnia, hogy átfoghassa a derekát. Egymáshoz simulnak majd, és a keringő sodró dallamára mint szerelmes hattyúk úsznak a bálteremben. Maga nem is tudja, milyen nehéz helyzetben vagyok, súgja majd Andrej fülébe. Nekem a halál már megkönnyebbulés.

Ekkor hirtelen eszébe jutott valami. Gyorsan egy levélkét küldött a királynak: „Azután nehogy maga legyen Andrej herceg a bálon, mert ott fogok elájulni!”

A király látszólag nem törődött a királyné hóbortjaival – újabban a könyvtárszobában töltötte minden idejét –, mégis, amikor elolvasta a kis papírt, egyből el akarta hagyni a palotát, el az egész országot. Könyvtárosa alig tudta meggyőzni, hogy hagyja már azt a herceget. Andrej úgyszólván meghal a háborúban, de előtte még a bitang Kuragin is belekőp a levesébe, mert elcsavarja Natasa fejét, miért akarna ennyit szenvedni? Neki biztosan a szelíd Pierre-nek kell lennie. Ekkor érkezett a második kis levél a királynétól: „Pierre sem lehet.”

A király felcsattant: Alors, je ne jouerai pas! (Akkor nem játszom!) Az asztalra dobta a francia szótárt, hevesen kirohant a teremből, és nyolc clovas hintóján elvágtatott bele a fekete éjszakába.

A királynéval közölték a hírt a király távozásáról, de ő nem látszott törődni a felfordulás első jelével. Pedig nagy volt a kavarodás a palotában, a szerepek még másnap estére sem voltak kiosztva, a bálnak azonban pontban kilenckor kezdődnie kellett. A kancellár hibát hibára halmozott. A regény második kötetével a kezében szaladgált fel s alá, a szakácsnak is szólt, hogy Rosztov gróf szerepét kell játszania, aztán a ker-

tésznek is üzent ugyanezért, grófnéról azonban elfelejtett gondoskodni. A gyertyákat ugyan meghozatta, de a szolgák akkor kezdték azokat a csillárokba elhelyezni, amikor a vendégek már szállingóztak. Az új selyemfüggönyök vasalatlanul, gyűrötten kerültek föl. A meghívók a fiókban maradtak, ezért már csak a személyzetre számíthatott mint előkelő sokaságra. Nem volt elég báli ruha sem, így mindenki a maga ötletessége és ízlése szerint díszítette a ruháját. Színesre festett tollak, tarka szalagok röpködtek, báli cipők keveredtek a mindennap használatosakkal.

A királyné titkolt bosszúsággal érkezett a bálra – dühös volt a kancellárra a két gróf miatt –, ott aztán egyből felismerte a szedett-vedett társaságban a saját szolgálait, akik a szemük sarkából állandóan feléje pislogtak. A zenekar hamisan és rossz ritmusban játszott. Tétován indult el a tánc, a párok akadozva járták a keringőt, a polkát. A királyné borús arccal állt a parketta szélén, már csak abban reménykedett, hogy hamarosan hozzá lép Andrej herceg, és táncolni kéri. Minden közeledő fiatalemberre összezsérent. Csak ne a lovász, és lehunyta a szemét, amikor a lovász elment előtte, csak ne a kulcsár, és halkán felsóhajtott, amikor a kulcsár rávetette tekintetét, csak ne a kamarás, és gyorsan lehajolt, amikor meglátta a kamarást, csak ne a kiskukta, nyögte, jaj, csak ne az étekhordó. Múltak a percek, a félórák. Rágt a szája szélét, és egyre felhősebbé vált a tekintete. A kis batiszt zsebkezdő, amit nyugtalanul szorongatott, izzadságtól elnehezülten kihullott a kezéből. Csakhogy hiába várt, nem jött hozzá senki. Végül éjfélkor nem bírta tovább, sziszegve átkot szórt a táncoló álvendégekre, sarkon fordult, és dühösen a kijárat felé masírozott. Kilépett a hűs levegőre, szerencsétlennek, mindenkitől elhagyottnak érezte magát. Nem tudhatta, hogy a kancellár már elindult Andrej herceg fehér egyenruhájában, messziről illatozik a kölnitől, és a bálterem felé tart, ahol aztán szembesül a teljes kudarccal, és már másnap beadja a lemondását.

A királyné zokogva zárkózott be a szobájába. Keserű könnyei szétmázolták arcán a púdert. Mit tudják ezek, mi a spontaneitás! Illúzió! Pontos időzítés! Hely, idő, cselekmény, és a görög dráma! Faragatlan tuskók!

Hajnal felé lecsillapodott. Levélpapírt húzott maga elé, mert szándékában állt valahogyan kiengesztelni a királyt. Mit írjak neki? – törte a fejét. Hazudjam azt, hogy ő lehetett volna Kuragin, és együtt szökhettünk volna? De csak gyerekes ákombákomokat firkált a papír szélére. Eh, mindig ez a céció: összeveszni, kibékülni.

Hogy unta már!

Horváth Elemér

METAMORFÓZISOK

egy jó könyvet olvasni pontosan olyan öröm
mint elnézni egy kavicsot a víz fátyla alatt
egy idő múlva kívül leszek magamon
kavics vagyok és könyv vagyok
és egyáltalán nem fárasztó a patak
s egyáltalán nem fárasztó hogy olvas valaki